

EU bör stoppa importen av fossil energi från Ryssland

EU, USA och andra länder har infört både handelssanktioner och finansiella sanktioner mot Ryssland för att få stopp på anfällskriget mot Ukraina. Sanktionerna beskrivs som exempellösa men är knappast tillräckliga för att få Ryssland att dra sig tillbaka från Ukraina. Det skriver **Harry Flam**, senior rådgivare vid Sieps, som menar att det då skulle krävas att EU stoppar importen av fossil energi från Ryssland.

Sedan Ryssland invaderade Ukraina den 24 februari har EU, USA och andra länder riktat sanktioner mot Ryssland. Det handlar framför allt om finansiella sanktioner och handelssanktioner inriktade på Rysslands import av teknologi. Trots att sanktionerna ofta beskrivs som ”exempellösa” krävs det mer om de ska kunna få stopp på kriget. EU:s ekonomiska betydelse för Ryssland ger unionen särskilda möjligheter – men sanktioner har också ett pris för båda sidor.

De pågående sanktionerna mot Ryssland

En mycket liten del av Rysslands *export* av varor och tjänster är för närvarande föremål för sanktioner.¹ Det innebär att exporten av fossil energi, som utgör ungefär hälften av den totala exporten, för närvarande fortgår i nästan oförändrad omfattning. De nyligen uppdagade ryska krigsbrotten har dock gjort att frågan om ett importstopp för rysk olja och gas nu står högt på EU:s dagordning.

Likaså är en mycket liten del av *importen* av varor och tjänster föremål för sanktioner. Handelssanktionerna är inriktade på export av teknologi som kan användas i energi-, försvars- och kommunikationssektorerna (tele, flyg och rymd) och tillämpas av EU, andra länder i Europa, Nordamerika, Sydkorea, Japan och Australien. Sannolikt kommer även andra länder att undvika att exportera produkter med amerikansk teknologi till Ryssland för att inte bli föremål för sekundära sanktioner av USA.²

Till dessa sanktioner kommer att minst 450 företag har aviserat att de helt eller delvis pausar eller avvecklar sin verksamhet i Ryssland.³ Detta utgör för den ryska allmänheten troligen den mest påtagliga delen av de handelsrelaterade sanktionerna.

Till sanktionerna mot utrikeshandeln kommer finansiella sanktioner. Den ryska centralbankens tillgångar av utländsk valuta på konton utanför Ryssland, som omfattar mer än halva valutareserven, är frysta. Det innebär bland annat att centralbankens möjligheter att stödköpa rubel försvåras. Ryssland tvingar dock ryska exportföretag att växla minst 80 procent av sina exportintäkter till rubel och har praktiskt taget stoppat växling till utländsk valuta för att stötta rubelkursen.

Samtidigt har statens skatteintäkter från exporten ökat räknat i rubel till följd av högre priser på olja, även om Ryssland har tvingats rabattera priset på en del av exporten. Det gör att staten kan höja pensioner och löner för statsanställda som kompensation för höjda priser.

Sammanlagt åtta stora ryska banker är utestängda från Swift, ett globalt system för säkra transaktioner mellan finansiella institutioner. Det innebär att transaktioner med utländska motparter blir svåra men inte omöjliga att genomföra. Samtidigt är de ryska banker som är viktiga för exporten av olja och gas undantagna.

¹ För en förteckning med sanktioner, sanktionerade land och datum se Bown, Chad, ”Russia’s war on Ukraine: A sanctions timeline”, Peterson Institute of International Economics, 1 april 2022. Belarus är också föremål för sanktioner, men dessa behandlas inte här.

² Kinesiska företag har stoppat export av reservdelar till Boeingplan enligt Reuters, 15 mars 2020.

³ Gäller per den 24 mars 2022, se <https://som.yale.edu/story/2022/over-400-companies-have-withdrawn-russia-some-remain>

Ett stort antal ryska politiker, höga tjänstemän och förmögna individer med band till Putin har fått finansiella tillgångar frysta och andra tillgångar beslagtagna utanför Ryssland. Detta har knappast någon ekonomisk betydelse för rysk ekonomi eller den ryska allmänheten.

Mer verksamma sanktioner finns

Trots att sanktionerna mot Ryssland är omfattande finns utrymme för mer radikala åtgärder.

En känd åtgärd är att undanta Ryssland från status som mest-gynnad-nation i WTO. Detta är tillåtet enligt WTO-reglerna för att skydda viktiga säkerhetsintressen.⁴ Kanada har redan gjort ett sådant undantag för Ryssland, vars export till Kanada nu är belagd med 35 procents tull. Europeiska rådet liksom USA:s representanthus har beslutat om samma åtgärd och senaten väntas göra det senare. Det återstår för EU och den amerikanska presidenten att besluta om vilka tullsatsen som ska gälla för import från Ryssland.

”EU skulle också, i kraft av sin ekonomiska betydelse för Ryssland, kunna vidta betydligt mer kända handelssanktioner än de som nu är i kraft.”

EU skulle också, i kraft av sin ekonomiska betydelse för Ryssland, kunna vidta betydligt mer kända handelssanktioner än de som nu är i kraft. En sådan åtgärd vore att stoppa importen av fossil energi från Ryssland till EU, i likhet med vad USA har gjort. Cirka 37 procent av Rysslands export går nämligen till EU, varav mer än 60 procent utgörs av fossil energi. Det är lättare att stoppa importen av olja och oljeprodukter eftersom det finns alternativa exportörer, men det skulle särskilt drabba östeuropeiska raffinaderier och tillgången på diesel. Att stoppa importen av gas drabbar EU-länderna mycket olika. Ungern är mest beroende av rysk gas för sin energiförsörjning (cirka 40 procent), följt av Lettland (knapp 20 procent), Italien, Tjeckien och Tyskland (cirka 15 procent).

Den ryska staten finansierar ungefär 40 procent av budgeten med skatteintäkter från exporten av fossila bränslen. Om exporten till EU stoppas skulle staten tvingas att höja skatter, minska utgifter och finansiera sig med lån i centralbanken (”trycka pengar”). Följden blir inflation och att hushållen blir fattigare. Dessutom skulle det troligen leda till betydande arbetslöshet.

Sanktioner har ett pris för båda sidor

Sanktioner är ett tveeggat svärd. De som nu är i kraft drabbar inte bara Ryssland, utan även företag i EU som exporterar till eller har verksamhet i Ryssland. Om sanktionerna skulle utvidgas och begränsa eller stoppa Rysslands export av fossila bränslen till EU drabbar både hushåll och företag i form av högre priser och kanske ransoneringar, vilket i sin tur kan leda till en recession.

EU måste också beakta att sanktionerna kan få oavsedda och motsatta effekter, nämligen att bekräfta den ryska propagandans bild att EU och Nato utgör ett hot mot Ryssland – rentav mot dess existens – och därför få den ryska allmänheten att sluta upp bakom den ryska ledningen. Risken finns också att sanktionerna blir långvariga. Det skulle innebära betydande samhällsekonomiska kostnader och kan medföra stora politiska och geopolitiska risker för EU i form av ett isolerat ”Nordkorea” med kärnvapen som nära granne.

Stödet för ett stopp på import av fossil energi från Ryssland ökar

Sanktionerna mot Ryssland beskrivs ofta som ”exempellösa”, vilket ger det felaktiga intrycket att de kommer att bli framgångsrika när det gäller att få stopp på Rysslands angrepp mot Ukraina.⁵

För att möjligen få stopp på kriget krävs att EU i likhet med USA slutar att importera fossila bränslen från Ryssland. Detta skulle medföra mycket kända effekter, framförallt för Ryssland men även för EU. Tidigare har flera EU-länder, däribland Tyskland, motsatt sig en sådan åtgärd. I skrivande stund ökar dock stödet – även i Tyskland – under intryck av ryska krigsbrott och enorma kostnader i mänskligt lidande och materiell förstörelse i Ukraina.⁶

⁴ Enligt artikel XXI av GATT är åtgärder tillåtna som är ”... necessary for the protection of its essential security interests,” ”in time of war or other emergency in international relations.”

⁵ Pressmeddelande från amerikanska finansdepartementet, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0608>

⁶ Den tyska försvarsministern har krävt att gasimporten stoppas, Reuters, 3 april 2022.